

УДК 378.11

ЧЕРНЕНКО Наталія

доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, 65000, Україна

E-mail: chernenkonnatali2016@gmail.com

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ СУЧАСНИХ КЕРІВНИКІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Анотація. У даній статті автором теоретично обґрунтовано підготовку сучасних керівників до управлінської діяльності у межах компетентнісного підходу, узагальнено і систематизовано погляди вчених щодо ключових понять компетентнісного підходу: «компетенції» і «компетентність». Доведено доцільність використання інформаційно-комунікаційних технологій під час підготовки сучасних керівників у закладах вищої освіти.

Ключові слова: компетентності; компетентність; компетентнісний підхід; керівник; технології; заклад вищої освіти.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. На основі вивчення низки наукових праць і досліджень професійної діяльності керівника як суб'єкта управління слід констатувати, що сучасність висуває перед освітою необхідність у новій парадигмі, що дозволить сформувати компетентних керівників з відповідним рівнем готовності до управлінської діяльності.

Зміна ціннісної основи освіти призвела до необхідності введення нового поняття, що відображає інтегральну здатність особистості вирішувати поставлені перед нею завдання, що вбирає в себе знання і досвід, накопичені людством, засвоєні особистістю і трансформовані відповідно до її індивідуальних особливостей. Таким поняттям стала компетентність – загальна здатність особистості успішно вирішувати певні завдання, зумовлені специфікою здійснюваної діяльності. Підхід до побудови педагогічного процесу як процесу формування компетентності називається компетентнісним підходом.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою даної статті є обґрунтування проблем та перспектив компетентнісного підходу у підготовці сучасних керівників.

© Черненко Н., 2018

Виклад основного матеріалу дослідження. Компетентнісний підхід у науковій літературі вчені тлумачать як: методологічний фундамент нової, що формується парадигми вищої професійної освіти у державі [1–4]; пріоритетна орієнтація на цілі – вектори освіти: навченість, самовизначення (самодетермінації), самоактуалізацію, соціалізацію та розвиток індивідуальності [5]; зорієнтованість на розвиток системного комплексу умінь, смислових орієнтацій, адаптаційних можливостей, досвіду і способів трансформаційної діяльності з отриманням конкретного продукту [6]; поступова переорієнтація провідної освітньої парадигми з переважаючою трансляцією знань і формуванням навичок на створення умов для оволодіння комплексом компетенцій, які означають потенціал, здатність випускника до виживання і стійкої життєдіяльності в умовах сучасного багаточинникового соціально-політичного, ринково-економічного, інформаційно-комунікаційно насиченого простору [7]; переміщення акцентів із процесу накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок у площину формування й розвитку здатності практично діяти і творчо застосовувати здобуті знання й набутий досвід у різних ситуаціях [8].

При теоретичному обґрунтуванні підготовки майбутніх керівників до управлінської діяльності у межах компетентнісного підходу нами враховані ідеї та теоретичні положення вчених: Н. Бібік, В. Вербицький, М. Головань, І. Зимня, Н. Кузьміна, А. Маркова, Н. Морзе, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко, Ю. Татур, А. Хуторський та ін.

Ключовими поняттями компетентнісного підходу є поняття «компетенції» і «компетентність». Вважаємо доцільним констатувати дискусійність зазначених понять, а саме: одні вчені не розмежовують зазначені поняття, вважають їх синонімічними (Л. Боголюбов, В. Ледньов, Н. Нікандров, М. Рижаків); інші – розмежовують і наголошують на їх відмінностях (Н. Бібік, Ю. Варданян, О. Гулай, І. Зимня, В. Лунячек, А. Хуторський).

Отже, ми погоджуємось з науковою позицією вчених, що компетенція і компетентність є взаємодоповнюючими та взаємозумовлюючими поняттями, оскільки компетентність, як і компетенція, є інтегральною характеристикою особистості, здобутими нею якостями, де узагальнюючою категорією двох понять виступає діяльність.

Аналіз літератури дозволяє стверджувати, що поняття «професійної готовності» і «професійної компетентності» не є тотожні, але взаємопов'язані, і визначають компетентність як високий рівень готовності (В. Байденко, А. Вербицький, Е. Зеєр, І. Зимня, В. Сластьонін, Ю. Татур та ін.).

Компетентність менеджера освіти є підґрунтям його готовності до виконання професійних функцій, що вивчається в межах діяльнісного підходу, основи якого були закладені в працях видатних учених-психологів О. Леонтєва, С. Рубінштейна, Б. Ананьєва.

В останні часи вченими та практиками компетентність фахівця розглядається в межах професійної діяльності. Компетентність фахівця – це інтегральна якість особистості, що характеризує його прагнення і здатності (готовність) реалізувати свій потенціал (знання, уміння, досвід, особистісні якості та ін.) для успішної діяльності у відповідній сфері [9, с. 26].

Компетентна особистість є результатом функціонування системи освіти, володіє не тільки знаннями, професіоналізмом, високими моральними якостями, але й уміє адекватно діяти у відповідних ситуаціях, застосовуючи ці знання, і бере відповідальність за власну діяльність [10, с. 57].

Т. Браже доводить, що професійна компетентність осіб, що працюють у системі «людина – людина», визначається базовими знаннями та вміннями, ціннісними орієнтирами, мотивами його діяльності, розумінням ним себе у світі і світу навколо себе, стилем взаємодії з людьми, загальною культурою, здатністю до розвитку творчого потенціалу [11, с. 90]. Професійна компетентність, на думку Б. Гершунського, повинна визначатися рівнем професійної освіти, досвідом й індивідуальними здібностями людини, її мотивованими прагненнями до неперервної самоосвіти та самовдосконалення, творчим і відповідальним ставленням до справи [12, с. 74].

Слід звернути увагу на те, що здійснюючи критичний аналіз педагогічної літератури, професійну компетентність менеджера освіти визначають як систему знань та вмінь, необхідних для розв'язання на практиці професійно-педагогічних завдань.

Ми погоджуємось з науковою позицією вчених (Р. Вдовиченко, Л. Калініна, В. Чайка та ін.), що, з одного боку, діяльність менеджера освіти є системою, що має мету, внутрішню структуру, певний характер зв'язків між структурними компонентами, особливості стосунків із суб'єктами та об'єктами зовнішнього середовища й певну енергетику, за рахунок якої функціонує; з другого, управлінську діяльність менеджера освіти репрезентовано цілісною сукупністю її видів, і вона має суто професійний та творчий характер, оскільки метою є координація зусиль всіх суб'єктів управління і навчально-виховного процесу закладу щодо забезпечення якісної освіти молоді, виконання мети, місії, стратегій та розвитку закладу. Водночас об'єктом діяльності менеджера освіти є напрями навчального закладу, який і зумовлює специфіку управлінської діяльності як професійної [13, с. 169-170].

За результатами аналізу наукового фонду визначено ступінь досліджуваності проблеми, її джерельну базу. З'ясовано, що проблемне поле компетентнісної парадигми підготовки майбутніх менеджерів освіти до управлінської діяльності є досить ємним і різноаспектним. Головними характеристиками менеджерів освіти визначено професійно важливі уміння: соціальні, моральні, комунікативні, ділові та інтелектуально-креативні [14, с. 178].

Зауважимо, що у системі компетентнісного підходу до навчання у вищій школі нових акцентів набувають вимоги до засобів навчання. Доцільно надати перевагу тим, які містять комунікативно-ситуативні завдання, що вимагають залучення досвіду студентів, наближені до життя, майбутньої діяльності, стимулюють їхню активну мисленнєву діяльність.

Ключові компетенції управлінця визначає Г. Єльнікова: менеджерська (планувальна, організаційна, мотиваційна, контрольна, рефлексивна); соціальна (здатність до: продуктивної співпраці з різними соціальними групами, праці в команді, ефективного застосування ситуативних стратегій спілкування); загальнокультурна (здатність до: розвитку культури особистості, застосування державної й іноземної мов, використання особливостей культури різних народів для комунікації); здоров'язберігаюча (здатність до: збереження власного здоров'я, застосування навичок здорового способу життя, гармонізації фізичного, психічного і соціального здоров'я); інформаційна (здатність до: використання інформаційно-комунікаційних технологій, раціонального використання комп'ютера та комп'ютерних засобів, побудови інформаційних моделей та їх дослідження засобами ІКТ); громадянська (соціально активна життєва позиція, здатність до захисту власних прав і свобод, готовність до виконання громадянських обов'язків).

Професійну компетентність управлінця навчального закладу вчені (Л. Даниленко, Л. Карамушка та ін.) визначають як сукупність таких компонентів, як: знання (необхідні для конкретної педагогічної спеціальності або посади); уміння і навички (необхідні для успішного виконання функціонально-посадових обов'язків); професійні, ділові та особистісно значущі риси (сприяють якнайповнішій реалізації власних сил, здібностей і можливостей у процесі виконання функціонально-посадових обов'язків); загальна культура (необхідна для формування гуманістичного світогляду, визначення духовно-ціннісних орієнтирів, моральних і етичних принципів особистості); мотивація до професійної діяльності.

Отже, компетентнісний підхід передбачатиме удосконалення змісту і вибір тактики підготовки майбутніх менеджерів освіти до управлінської діяльності, відповідних форм, методів і засобів навчання, а також сприятиме використанню різноманітних професійних ситуацій у процесі

навчання, що забезпечить їх здатність діяти у контексті функціональних обов'язків і задач, автономно приймаючи рішення під час невизначеності, враховуючи вплив внутрішніх і зовнішніх факторів на заклад освіти.

Якість та ефективність сучасної освіти значною мірою залежать від застосування сучасних технологій. Сьогодні треба говорити про технології навчання із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій у межах навчальних предметів і педагогічних ресурсів в мережі Internet, що використовуються для освітніх цілей. Адже сучасні технології, такі як хмарні сервіси, допомагають не тільки по-новому організувати діяльність, але й налагодити спільну роботу з документами чи папками.

В освітньому процесі підготовки майбутніх менеджерів освіти використовуємо коворкінг як модель організації роботи людей, найчастіше фрилансерів, з різним типом зайнятості у єдиному робочому просторі; у вузькому – колективний офіс. Коворкінги характеризує гнучка організація робочого простору і прагнення до формування спільноти резидентів та внутрішньої культури. Учасники залишаються незалежними і вільними, мають можливість спілкуватися, обмінюватися ідеями та допомагати один одному. Ідея коворкінгу включає в себе телеворкінг, фриланс, деякі принципи аутсорсингу. Основна суть моделі – територіальне об'єднання та організація спільноти для ефективнішої роботи учасників. Визначено основні форми функціонування лабораторій: коворкінг, веб-квест, турнір; онлайн опитування; спільна робота в онлайн сервісах.

Лабораторія інформаційної компетенції передбачає функціонування хмарних сервісів, сховищ, акаунтів Google; використання офісних додатків та дистанційного навчання.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що компетентнісний підхід передбачатиме удосконалення змісту і вибір тактики підготовки майбутніх менеджерів освіти до управлінської діяльності, відповідних форм, методів і засобів навчання, а також сприятиме використанню різноманітних професійних ситуацій у процесі навчання, що забезпечить їх здатність діяти у контексті функціональних обов'язків і задач, автономно приймаючи рішення під час невизначеності, враховуючи вплив внутрішніх і зовнішніх факторів на заклад освіти.

Для формування управлінської компетентності із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій під час підготовки майбутніх менеджерів закладам вищої освіти необхідно:

– налагодити єдиний електронний документообіг між методичним кабінетом випускової кафедри та закладами освіти міста, майбутніми менеджерами освіти, використовуючи Dropbox;

– створити міжгалузеві лабораторії впровадження інновацій за напрямками діяльності закладів освіти;

– для обміну досвідом організувати та супроводжувати постійні діючі семінари, семінари-практикуми, лабораторії творчого керівника в системі Dropbox;

– створити банк даних щодо діагностування готовності керівника до управлінської діяльності у закладі освіти;

– залучати майбутніх керівників до участі у комунікативних заходах, зокрема обласних вебінарах, всеукраїнських і міжнародних проектах Intel® «Навчання для майбутнього», «Партнерство в навчанні», «Школи-новатори», «Відкритий світ», Intel®«Шлях до успіху», конференціях тощо;

– впроваджувати інноваційні форми навчання керівників (коворкінг, мобільні додатки: Google Classroom, ClassDojo, School Planner, Google презентації, kahoot).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Байденко А. Компетенции в профессиональном образовании / А. Байденко // Высшее образование в России. – 2004. – № 11. – С. 3–13.
2. Вербицкий А. А. Компетентностный подход и теория контекстного обучения / А.А. Вербицкий. – М. : ИЦ ПКПС. – 2004. – 84 с.
3. Зимняя И. А. Компетентностный подход. Каково его место в системе современных подходов к проблемам образования: [теоретико-методологический аспект] / И. А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2006. – № 4. – С. 20–27.
4. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58–64.
5. Зеер Э. Компетентностный подход к модернизации профессионального образования / Э. Зеер, Э. Сыманюк // Высшее образование в России. – 2005. – № 4. – С. 22–28.
6. Нагач М.В. Підготовка майбутніх учителів у школах професійного розвитку в США [текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 [спец. «Теорія і методика професійної освіти»] / М.В. Нагач. – К., 2008. – 21 с.
7. Селевко Г. Компетентности и их классификация / Г. Селевко // Народное образование. – 2004. – № 4. – С. 138–143.
8. Химинець В. Компетентнісний підхід до професійного розвитку вчителя [Електронний ресурс] / Химинець В. – Режим доступу: <http://zakinppo.org.ua/2010-01-18-13-44-15/233-2010-08-25-07-10-49>.
9. Татур Ю. Г. Компетентностный подход в описании результатов и проектировании стандартов высшего профессионального

- образования. Авторская версия / Ю.Г. Татур. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 18 с. – (Серия: Труды методологического семинара «Россия в Болонском процессе: проблемы, задачи, перспективы»).
10. Татаренко І. Компетентність – вимога сучасності / І. Татаренко // Світло: Науково-методичний освітній часопис. – 1996. – №1. – 57 с.
11. Браже Т. Г. Современная аттестация учителей: цели и тенденции / Т. Г. Браже // Педагогика. – 2005. – №3. – С. 60–73.
12. Гершунский Б. С. Философия образования для XX века: В поисках практико-ориентированных образовательных концепций / Б. С. Гершунский. – М. : Совершенство. 1998. – 608 с.
13. Вдовиченко Р. П. Система організаційно-педагогічної діяльності міського управління освіти з підвищення компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів: [монографія] / Р. П. Вдовиченко, Л. М. Калініна, В. Д. Чайка, [за ред. Л. М. Калініної]. – К. ; Миколаїв: Іліон, 2007. – 528 с.
14. Берека В. Є. Фахова підготовка магістрів з менеджменту освіти: теорія і методика: [монографія] / В. Є. Берека. – Хмельницький: ХГПА, 2008. – 482 с.

Стаття надійшла до редакції 10.01.2018.

ЧЕРНЕНКО Наталья

Доктор педагогических наук, доцент, профессор кафедры образовательного менеджмента и публичного управления, Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К.Д. Ушинского»

ул. Старопортофранковская, 26, м. Одеса, 65000, Украина

E-mail: chernenkonnatali2016@gmail.com

КОМПЕТЕНТНОСТНЫЙ ПОДХОД В ПОДГОТОВКЕ СОВРЕМЕННЫХ РУКОВОДИТЕЛЕЙ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Аннотация. В данной статье автором теоретически обосновано подготовку руководителей к управленческой деятельности в рамках компетентного подхода, обобщенно и систематизированы взгляды ученых по ключевым понятиям компетентного подхода: «компетенции» и «компетентность». Доказана целесообразность использования информационно-коммуникационных технологий при подготовке управленцев в учреждениях высшего образования.

Ключевые слова: компететнции; компететентность; компетентностный подход; руководитель; технологии; учреждение высшего образования.

CHERNENKO Nataliia

Doctor of Pedagogy, Associate Professor, Professor of the Department of Educational Management and Public Administration, State institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushinsky"

26, Staroportofrankovskaya, str, Odessa, 65000, Ukraine

E-mail: chernenkonatali2016@gmail.com

COMPETITIVE APPROACH TO MODERN ADMINISTRATORS TRAINING PROBLEMS AND PROSPECTS

Summary. In this article, the author theoretically substantiates modern administrators training for management activities within the competence approach; the essence of the concept of "competence approach" has been specified. The researchers' views on the key concepts of competence approach: "competency" and "competence» have been generalized and systematized. The expediency of information and communication technologies implementation in modern administrators training process in higher educational institutions has been proved.

Key words: competencies, competence, competence approach, administrator, technology, higher educational institution.

Abstract. Problem (Introduction). Changes in the educational system value basis have created the need for the introduction of a new concept that reflects an integral ability of the individuals to solve the tasks set before them, which involves knowledge and experience accumulated by humanity, assimilated by a personality and transformed in accordance with his (her) individual characteristics. Competence - the general ability of an individual to successfully solve certain tasks in accordance with the specifics of the activities carried out – has become such a concept. An approach to constructing a pedagogical process as a process of competence building is called a competence approach.

Analysis of publications. During theoretical substantiation of future administrators training for management activities within the competence approach we took into account the ideas and theoretical positions of the researches: N. Bibik, V. Verbitsky, M. Golovan, I. Zimnya, N. Kuzmin, A. Markov, N. Morse, O Ovcharuk, O. Pometun, O. Savchenko, Yu.Tatur, A. Khutorsky and others.

Subject, theme, purpose of the work (Purpose). The purpose of this article is to substantiate the problems and perspectives of the competence-oriented approach in the modern administrators training.

Research results. Competency and competence are mutually complementary and interdependent concepts, since competency as well as competence, is an integral characteristic of a personality, his (her) acquired qualities, where activity is a general category of the two concepts.

We would like to point out that within the competence approach to the higher school educational process training tools acquire new requirements. It is advisable to give preference to those that contain communicative and situational tasks, require the involvement of students' experience, are close to life and their future activities, stimulate their active thinking activities.

The quality and efficiency of modern education depend on modern technologies implementation. Nowadays it is necessary to speak about teaching methods in terms of information and communication technologies implementation within educational subjects and pedagogical resources on the Internet, used for educational purposes. Since modern technologies, such as cloud services help not only to organize new activities, but also to establish collaborative work with documents or files.

Conclusion. To sum up, let's point out that the competence approach will provide for the content improvement and tactics choice in the future educational administrators training for management activities. It will also influence the choice of the corresponding forms, methods and means of training and will encourage the implementation of various professional situations in the educational process, which will ensure their ability to act in the context of their functional duties and tasks, making independent decisions during uncertainty, taking into account the internal and external factors influence on the educational institution.

For the formation of managerial competence with the information and communication technologies implementation during future administrators training educational institutions need to:

- establish a unified electronic document circulation between the methodological office of the graduation department, the educational establishments of the city, and future educational managers, using Dropbox;
- establish inter-branch laboratories for the implementation of innovations in the directions of educational institutions activities;
- organize and accompany permanent workshops, creative director's labs in the Dropbox system for the exchange of experience;
- create a data bank on the diagnosis of the administrator readiness for management in the educational institution;
- encourage future administrators to participate in communication activities such as regional webinars, all-Ukrainian and international Intel® projects "Learning for the Future", "Partnership in Education", "Innovative Schools", "Open World", Intel® "The Way to Success", conferences, etc.;
- implement innovative modules of administrators training (coworking, mobile applications: Google Classroom, ClassDojo, School Planner, Google presentations, kahoot).

REFERENCES

1. Baydenko, A. (2004). Competences in vocational education. *Higher education in Russia*. 11. 3–13 [in Rus.].
2. Verbitsky, A.A. (2004). Competence approach and the theory of contextual learning. Moscow: PC PKPS. 84 p. [in Rus.].
3. Zimnyaya, I.A. (2006). Competence approach. What is its place in the system of modern approaches to education problems [theoretical and methodological aspect]. *Higher education today*. 4. 20–27. [in Rus.].
4. Khutorskoy, A.V. (2003). Key competences as a component of the personality-oriented paradigm. *Public education*. 2. 58–64. [in Rus.].
5. Zeer, E., Simanyuk, E. (2005). Competence approach to the modernization of vocational education. *Higher education in Russia*. 4. 22–28. [in Rus.].
6. Nagach, M.V. (2008). Preparation of future teachers in US professional development schools. (Ph.D Dissertation). *Thesis*. Kyiv. 21 p. [in Ukr.].
7. Selevko, G. (2004). Competencies and their classification. *Public education*. 4. 138–143 [in Rus.].
8. Khiminets, V. (2010). Competent approach to the professional development of a teacher. Retrieved from <http://zakinppo.org.ua/2010-01-18-13-44-15/233-2010-08-25-07-10> [in Ukr.].
9. Tatur, Yu.G. (2004). Competence approach in describing results and designing standards for higher professional education. Author's version. Moscow: Research Center for Quality Problems in Training Specialists. 18p. [in Rus.].
10. Tatarenko, I. (1996). Competence is a requirement of the present. *Light: Scientific and methodical educational magazine*. 1. 57. [in Ukr.].
11. Brazhe, TG (2005). Modern teacher certification: goals and trends. *Pedagogy*. 3. 60–73. [in Rus.]
12. Gershunsky, B.S. (1998). The philosophy of education for the twentieth century: In search of practical-oriented educational concepts. Moscow: Perfection. 608 p. [in Rus.].
13. Vdovichenko, R.P., Kalinina, L.M., Chayka, V.D. (2007). The system of organizational and pedagogical activity of the city administration of education for raising the competence of the heads of general educational institutions [monograph]. In L.M. Kalinina (Ed.). Kyiv; Nikolayev: Ilyon. 528 p. [in Ukr.].
14. Berka V.E. (2008). Professional training of masters in education management: theory and methodology [monograph]. Khmelnytsky: KhSPI. 482 s. [in Ukr.].

(переклад на англ. зроблено особисто автором статті)